

O'RTA SINIF MAKTAB YOSHIDAGI ESTETIK TARBIYANING XUSUSIYATLARI

*Safarova Saodat Tursunbayevna,
Termiz davlat universiteti "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrasini
o'qituvchisi*

Annotatsiya: Kitob, multfilm yoki film qahramonlari - odamlar, hayvonlar yoki insoniy fazilatlariga ega bo'lgan fantastik mavjudotlar yaxshilik va yomonlik, rahm-shafqat va shafqatsizlik, adolat va yolg'onning tashuvchisi. Kichik bola yaxshilik tarafdoriga aylanadi, yovuzlikka qarshi adolat uchun kurashayotgan qahramonlarga hamdard bo'ladi. «Bu allaqachon tabiiyki, dunyoqarashning bir qismi sifatida idealni shakllantirish, bu chaqaloqlarga ijtimoiy ideallar dunyosiga bemalol va bemalol kirishga imkon beradi. Bolaning birinchi ideal g'oyalari faqat og'zaki-majoziy ifoda darajasida qolmasligi juda muhimdir. Doim, har kim tomonidan bo'lishi kerak. bolalarni xatti-harakatlarida va harakatlarida sevimli belgilariga ergashishni o'rganishga, haqiqatan ham mehr-oqibat, adolat va tasvirlash, o'z ishlarida idealni ifoda etish qobiliyatini namoyon etishga o'rgatish orqali: she'riyat, ashula va rasmlardir».

ХАРАКТЕРИСТИКА ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СРЕДНЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

*Сафарова Саодат Турсунбаевна,
преподаватель кафедры изобразительного искусства и инженерной
графики Термезского государственного университета*

Аннотация: Герои книги, мультфильма или фильма – это люди, животные или фантастические существа с человеческими качествами, носители добра и зла, милосердия и жестокости, справедливости и лжи. Маленький ребенок становится сторонником добра, сочувствует героям, борющимся за справедливость со злом. «Уже естественно, что формирование идеала как части мировоззрения позволяет младенцам легко и свободно входить в мир общественных идеалов. Очень важно, чтобы первые идеальные представления ребенка не оставались только на уровне словесных -образное выражение. Всегда, всеми, приучая детей учиться следовать за любимыми героями в их поведении и поступках, действительно проявлять доброту, справедливость и умение описывать, выражать идеал в своих произведениях: стихах, песнях и картинах».

CHARACTERISTICS OF AESTHETIC EDUCATION IN SECONDARY SCHOOL AGE

*Safarova Saodat Tursunbayevna,
teacher of the Department of Fine Arts and Engineering Graphics of Termiz
State University*

Abstract: Book, cartoon or film characters are people, animals or fantastical creatures with human qualities, bearers of good and evil, mercy and cruelty, justice and lies. A small child becomes a supporter of good, sympathizes with heroes fighting for justice against evil. «It is already natural that the formation of an ideal as part of a worldview allows babies to easily and freely enter the world of social ideals. It

is very important that the first ideal ideas of a child do not remain only at the level of verbal-figurative expression. Always, by everyone by teaching children to learn to follow their favorite characters in their behavior and actions, to really display kindness, justice and the ability to describe, express the ideal in their works: poetry, songs and pictures».

Inson shaxsiyati allaqachon shakllangan bo'lsa, estetik idealni, badiiy didni shakllantirish juda qiyin. Estetik shaxsiyatni rivojlantirish erta bolalikdan boshlanadi. Voyaga etganlarning ma'naviy boyligi uchun maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning estetik tarbiyasiga alohida e'tibor qaratish lozim. B.T. Lixachev shunday deb yozadi: «Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi davr estetik tarbiya va hayotga axloqiy va estetik munosabatni shakllantirish nuqtai nazaridan eng qat'iydir». Muallif ta'kidlashicha, aynan shu yoshda, dunyoga nisbatan munosabat eng jadal shakllanib, asta-sekin shaxsiyat xususiyatlariga aylanadi. Shaxsning muhim axloqiy va estetik fazilatlarini bolalikning dastlabki davrida shakllangan va hayot uchun oz yoki ko'p o'zgarishsiz qolmoqda. Agar bolaligida tez-tez aldanib qolsa, yosh odamni, kattalarni odamlarga ishonitirish mumkin emas yoki hech bo'lmaganda juda qiyin. Bolalikda, xushyoqishga qo'shilmagan, bolani darhol his qilmagan va shuning uchun mehribonlikdan boshqa odamga cheksiz kuchli xursand bo'ladigan odamga mehrl bo'lish qiyin. Agar maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshida u o'z fikrini qat'iy va jasorat bilan aytishni o'rganmagan bo'lsa, balog'at yoshida to'satdan dadil bo'lolmaydi.

Albatta, hayot tarzi biror narsani o'zgartiradi va o'z sozlashlarini amalga oshiradi. Ammo aniq maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshida estetik tarbiya keyingi barcha tarbiyaviy ishlarning asosi hisoblanadi.

Boshlang'ich maktab yoshidagi xususiyatlardan biri bu bolaning maktabga kelishi. U faoliyatning yangi etakchi turi - o'qishga ega. O'qituvchi bola uchun asosiy shaxsga aylanadi. Boshlang'ich maktabdagi bolalar uchun o'qituvchi eng muhim shaxsdir. Ular uchun hamma narsa hayotdagi dastlabki qiyin bosqichlarni engishga yordam bergan o'qituvchidan boshlanadi. U orqali bolalar dunyoni, ijtimoiy xulq-atvor normalarini o'rganadilar. O'qituvchining qarashlari, ta'mlari va imtiyozlari ularning o'ziga xosdir. A.S.ning pedagogik tajribasidan. Makarenko ijtimoiy ahamiyatga ega maqsad, unga erishish istiqbollari, bolalar oldida so'zsiz bayonot bilan ularni befarq qoldirishini biladi. Va teskari. O'qituvchining o'zi izchil va ishonarli ishining yorqin namunasi, uning samimiy qiziqishi va ishtiyoqi bolalarni mehnatga undaydi.

5-6-sinf maktab yoshidagi estetik tarbiyaning navbatdagi xususiyati o'quvchining kognitiv jarayonlari sohasidagi o'zgarishlar bilan bog'liq.

Masalan, bolalarda dunyoqarashining bir qismi sifatida estetik idealni shakllantirish murakkab va uzoq jarayondir. Bu yuqorida aytib o'tilgan barcha o'qituvchilar va psixologlar tomonidan qayd etilgan. Tarbiyalash jarayonida hayotiy munosabatlar, ideallar o'zgaradi. Ba'zi sharoitlarda, o'rtoqlar, kattalar, san'at asarlari, hayotni ko'tarish, ideallar ta'siri ostida tub o'zgarishlar bo'lishi mumkin. «Bolalarda yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda estetik g'oyalarni shakllantirish jarayonining pedagogik mohiyati jamiyat, shaxs haqida, odamlar o'rtasidagi munosabatlar to'g'risida boshlang'ich davridan boshlab, bolalikdan boshlab, buni xilma-xil, o'zgaruvchan qilishdir. har bir bosqich yangi va hayajonli shakldir», - deya ta'kidlaydi BT Lixachev.

Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar uchun estetik ideal bilan tanishishning etakchi shakli bolalar adabiyoti, multfilmlar va filmlardir.

Kitob, multfilm yoki film qahramonlari - odamlar, hayvonlar yoki insoniy fazilatlarga ega bo'lgan fantastik mavjudotlar yaxshilik va yomonlik, rahm-shafqat va shafqatsizlik, adolat va yolg'onning tashuvchisi. Kichik bola yaxshilik

tarafdoriga aylanadi, yovuzlikka qarshi adolat uchun kurashayotgan qahramonlarga hamdard bo'ladi. «Bu allaqachon tabiiyki, dunyoqarashning bir qismi sifatida idealni shakllantirish, bu chaqaloqlarga ijtimoiy ideallar dunyosiga bemalol va bemalol kirishga imkon beradi. Bolaning birinchi ideal g'oyalari faqat og'zaki-majoziy ifoda darajasida qolmasligi juda muhimdir. Doim, har kim tomonidan bo'lishi kerak. bolalarni xatti-harakatlarida va harakatlarida sevimli belgilariga ergashishni o'rganishga, haqiqatan ham mehr-oqibat, adolat va tasvirlash, o'z ishlarida idealni ifoda etish qobiliyatini namoyon etishga o'rgatish orqali: she'riyat, ashula va rasmlar».

Boshlang'ich maktab yoshidan boshlab motivatsion sohada o'zgarishlar mavjud. Bolalarning san'atga bo'lgan munosabati, haqiqat go'zalligi sabablari aniqlanadi va farqlanadi. D.B. Lixachev o'z ishida bu yoshda kognitiv stimulga yangi, ongli motiv qo'shilishini ta'kidlaydi. Bu «... ba'zi bolalar san'at va voqelikka aniq estetik munosabatda bo'lishadi. Ular kitob o'qish, musiqa tinglash, rasm chizish, kino tomosha qilishni yaxshi ko'rishadi. Ular hali ham bu estetik munosabat ekanligini bilishmaydi. Ammo ularda estetik munosabat shakllangan. san'at va hayotga. San'at bilan ma'naviy aloqaga intilish asta-sekin ularga bo'lgan ehtiyojga aylanadi. Boshqa bolalar san'at bilan o'zlarining estetik munosabatlaridan tashqarida muloqot qilishadi. Ular asarga ratsionalistik tarzda murojaat qilishadi: kitob o'qish yoki film tomosha qilish bo'yicha tavsiyalarni olgach, ular chuqur tushunmasdan o'qishadi va tomosha qilishadi. aslida bu haqda umumiy tasavvurga ega bo'lish uchun. « Va ular nufuzli sabablarga ko'ra o'qiydilar, tomosha qiladilar yoki tinglaydilar. Bolalarning san'atga bo'lgan munosabatining asl sabablarini o'qituvchining bilishi chinakam estetik munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

Tabiatning go'zalligi, atrofdagi odamlar, narsalar bolada alohida hissiy va ruhiy holatni yaratadi, hayotga bevosita qiziqishni uyg'otadi, qiziquvchanlik, fikrlash, xotirani keskinlashtiradi. Erta bolalik davrida bolalar o'z-o'zidan, chuqur hissiy hayot kechirishadi. Kuchli hissiy tajriba uzoq vaqt xotirada saqlanib qoladi, ko'pincha xatti-harakatlarning motivi va stimuliga aylanadi, e'tiqod, ko'nikma va xulq-atvorni rivojlantirish jarayonini osonlashtiradi. N.I.ning ishida. Kiyashchenko «bolaning dunyoga hissiy munosabatidan pedagogik foydalanish bolaning ongiga kirib borish, uni kengaytirish, chuqurlashtirish, mustahkamlash, qurishning eng muhim usullaridan biri» ekanligini aniq ta'kidlaydi. Shuningdek, u bolaning hissiy reaksiyalari va holatlari estetik tarbiya samaradorligining mezoni ekanligini ta'kidlaydi. «Insonning u yoki bu hodisaga bo'lgan hissiy munosabati uning his-tuyg'ulari, ta'mlari, qarashlari, e'tiqodi va irodasining rivojlanish darajasi va tabiatini anglatadi».

Shunday qilib, boshlang'ich maktab yoshi estetik tarbiya uchun maxsus asrdir, bu erda o'qituvchi o'qituvchining hayotida asosiy rol o'ynaydi. Undan foydalanib, mohir o'qituvchilar nafaqat estetik jihatdan rivojlangan shaxsning mustahkam poydevorini yaratishga, balki estetik tarbiya orqali shaxsning haqiqiy dunyoqarashini shakllantirishga qodir, chunki aynan shu yoshda bolaning dunyoga munosabati shakllanib, kelajakdagi shaxsning muhim estetik fazilatlarini rivojlantiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. S.Bulatov. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. Toshkent-1991 yil.
2. M. Pritsa «Toshkent ganchkorligi» Badiiy adabiyotlar nashriyoti. 1960 yil.
3. S.Bulatov. O'zbekiston san'ati tarixi. Toshkent 1991 yil.
4. T.Abdullayev XIX-XX asrlarda O'zbekiston kandakorlik san'ati. Toshkent 1994.
5. R.Xasanov. Amaliy bezak san'ati metodikasi. Toshkent 2003 yil.
6. D.Mamatov «Kompyuter grafikasi» Durdon nashriyoti, B. 2020.-172.
7. Mamatov D. Projects of making clay and plastic toys in pre-school education //Theoretical & Applied Science. – 2019. – №. 9. – C. 281-285.